
IMPACTUL PRESTAȚIILOR EXTRAORDINARE IMPUSE POPULAȚIEI PRINCIPATELOR ROMÂNE ÎN TIMPUL OSTILITĂȚILOR RUSO-TURCE DIN ANII 1806-1812

Irina Cereș

În articolul de față, având drept bază izvoarele inedite de arhivă și cele publicate, ne propunem drept scop a pune în discuție unele probleme puțin și tendențios cercetate anterior, privind prestațiile extraordinare impuse populației Principatelor Române de către administrația militară rusă în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812, clasificarea acestora, analiza și prezentarea sistemului de prestații existent în istoriografie și impactul lor asupra populației autohtone.

Anticipat, pentru elucidarea problemei enunțate, este necesar să constatăm că prestațiile la care a fost impusă populația Principatelor Române în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812, se împărțeau în prestații ordinare: birul, goștina, dijma etc. și prestații extraordinare – prestații la care era supusă populația în caz de război, care, de regulă erau necunoscute, dar erau grele și in-susportabile.

Istoriografia oficială din Republica Moldova, tributară regimului totalitar-comunist a studiat această problemă unilateral și tendențios, falsificând datele și adevărul istoric, încercând să prezinte sistemul de prestații extraordinare impus populației din Principatele Române drept ajutor real acordat activ de către populația autohtonă în timpul ostilităților ruso-turce din anii 1806-1812. Spre exemplu, P. Sovietov (Sovetov 1990), studiind sistemul de prestații extraordinare impuse Moldovei în sec. XVI-XVIII de către Poarta Otomană, îl califică drept o formă grea a dependenței față de Imperiul Otoman. Însă, în cazul sistemului asemănător de prestații extraordinare impuse Principatelor Române de către Imperiul Rus, este prezentat ca un ajutor benevol din partea populației autohtone (Istoria 1984, 146, 149, 197).

Istoriografia sovietică din Republica Moldova a încercat să demonstreze vag și neargumentat că prestațiile impuse Principatelor Române de către comandamentul militar în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812 nu au fost altceva decât un ajutor real acordat benevol și cu entuzi-

asm de către populația autohtonă armatei țariste de ocupație, având drept scop să demonstreze că populația Principatelor Române a întâmpinat armata țaristă ca pe o adevărată protectoare a creștinismului, care a realizat visul secular al moldovenilor de a se elibera de sub jugul otoman.

Astfel, în baza documentelor de arhivă vom încerca să expunem un nou punct de vedere, ce va combate un fals istoric, care a persistat mai mult timp în istoriografie. Prin urmare, necesitatea de a restabili adevărul istoric constituie un argument extrem de important în favoarea abordării temei respective.

După modul de realizare a prestațiilor extraordinare, acestea pot fi clasificate în trei categorii de bază:

- *Prestații extraordinare în bani* – pentru construcția podurilor, drumurilor, construcția și reparația stațiilor poștale, pentru încălzirea și iluminarea încăperilor destinate armatei etc.
- *Prestații extraordinare în natură* – vizau asigurarea armatei ruse cu produse alimentare, furaje și forță de tracțiune.
- *Prestații extraordinare în muncă* – folosirea brațelor de muncă la construcția și reparația drumurilor, podurilor, transportarea răniților, bolnavilor și proviziilor etc.

Imediat ce pătrundeau pe teritoriul Principatelor Române, înalții funcționari ruși, pe lângă dările și prestațiile ordinare erau împuterniciți să recurgă, în scopul desfășurării reușite a operațiilor militare, la impunerea unor prestații extraordinare extrem de împovărătoare. Funcționarii ruși au impus populației Moldovei și Țării Românești sarcina de a aproviziona, timp de mai mulți ani, armatele ruse cu provizii și produse alimentare.

Decizia de a impune Principatelor să aprovizioneze armata a fost luată de guvernul rus înainte de începerea războiului. În iulie 1806, împăratul Alexandru I l-a trimis pe consilierul K.K. Rodofi-

nikin în Principate, în calitate de rezident pentru a se informa, ordonându-i: „Dumneavoastră trebuie să aflați din timp câte provizii și furaje puteam avea în Moldova și Țara Românească la etapa inițială a înaintării trupelor noastre”. Iar în cazul ruperii relațiilor dintre Rusia și Poarta Otomană, suveranul opta pentru materializarea acestei idei: „fără să mai așteptați alte instrucțiuni, începeți în cel mai secret mod pregătirea proviziilor și furajelor în cantități permise de posibilități” (Agachi 2008, 118).

Sistemul de prestații, impus de către administrația țaristă populației din Principatele Române, s-a dovedit a fi cu mult mai odios și istovitor decât jugul otoman. Argumente în favoarea acestei idei ne servesc următoarele date: „între 19 și 28 septembrie 1802 a fost acordat Moldovei și Țării Românești hattîșerif-ul lui Selim al III-lea, prin care se prevedea fixarea cuantumului haraciului de 619 pungi de galbeni, însă niciun dregător otoman nu avea dreptul să solicite vreo altă sumă peste cuantumul haraciului” (Istoria 2002, 512), o pungă constituind o sumă echivalentă cu 500 de lei (Letopisețul 1990, 520). Astfel, haraciul pentru ambele țări era de 309500 de lei aur, pe când în timpul ocupației militare țariste din anii 1806-1812 suma haraciului a constituit 110057245 lei (Agachi 2008, 353), sumă care poate fi dublată fără nicio exagerare, dacă ar fi să calculăm toate resursele economice și financiare, care nu sunt incluse în suma de mai sus.

Comparând în continuare jugul otoman cu așa-numitul „ajutor acordat de către populația Principatelor Române armatei țariste”, vom constata, de asemenea, că în timpul foametei și ciumei administrația otomană, spre deosebire de ruși, micșora suma haraciului. Astfel, referindu-se la anul 1718, perioada când voievodul Mihail Racoviță se afla la cea de-a treia sa domnie, I. Neculce scria: „Fost-au pre atunci și o foamete mare în țară cât agiunsesse de să vinde mierța de pâine în Iași la 10 lei. Că numai în Țara Leșească și din Țara Turcească aducea oamenii pâine. Iar la anul, după foamete scornitu-s-au și un omor mare de ciumă în țară... Atunci au trimis Mihail vodă boieri, de-au jăluit la Poartă... Și au iertat și birul țării pre giumătate, pân-în trei ani” (Neculce 1990, 422). Niciun act mai argumentat decât cel din 1807, nu elucida starea deplorabilă a țării, argumentele incluse în el fiind elocvente: „cât este de sălbatic lucru a privi cineva și la cel lipsit și flămând și,

având mijloc a-l mângâia cu hrană, să-l treacă cu vederea”, și ținând cont că „în această vreme de lipsă și de foamete, cei mai mulți dintre locuitori se află pătîmind și chinându-se, neavând nici ei înșiși agonisită hrană, nici a cumpăra, negăsind din pricina unora și altora, care din vreme au cumpărat îndestulată sumă de zaharele și le țin tănuite, sau nu voiesc a le vinde” (Iorga 1982, 718) se decide „ca oricare din locuitori va avea lipsă de bucate pentru hrana vieții lui și va ști pe altcineva și, fie măcar oricine și de orice treaptă, că are bucate de prisos peste trebuința casei sale, până la bucatele cele nouă, și peste trebuincioasa sămânță, are voie de la Divan fiecare să meargă ce va avea prisos de bucate și să ceară a-i vinde și lui pentru trebuincioasa hrana sa”, pe preț fix, considerându-se cine ar refuza ca „un vrășmaș al omenirii” (Iorga 1982, 718).

Despre creșterea întreită a prestațiilor în Moldova și Țara Românească în perioada războiului ruso-turc din anii 1806-1812 ne mărturisesc și izvoarele ruse. Conform afirmațiilor administrației ruse din Țările Românești „... se strângeau de la locuitori bani pentru rația de carne a trupelor și în plus ei mai dădeau în natură pentru soldați tot felul de provizii, precum și fân pentru cai, căruțe, lemne și stuf pentru încălzirea spitalelor și a locuințelor, ceea ce constituia de trei ori mai mult decât birul plătit de ei mai înainte” (Гросул, Будах 1967, 361).

Creșterea prestațiilor a coincis cu calamitățile naturale din anii 1810-1811, „pe lângă greutatea insuportabile, mai dăduse Dumnezeu în 1810 și o secetă cumplită, urmată de gerurile necruțătoare din anii 1810-1811, sărmanii locuitori ai Moldovei nu mai puteau să răsuflă. Pe lângă lipsurile de tot felul începu și foametea” (Bulat 1935, 1). Impozitele și prestațiile n-au fost anulate nici în condițiile foametei, în timp ce „locuitorii se hrănesc cu cojile de copaci, viță-de-vie și tescovină măcinată, iar alții și-au luat lumea în cap” (Bulat 1935, 1-12), la frontieră stăteau oprite 100000 sferturi de făină, 12500 sferturi de crupe și 55000 sferturi de orz și ovăz, cumpărate pe banii vistieriei Moldovei¹. A. Nacco ne mărturisește că: „Iarna anilor 1810-1811 a nenorocit și mai mult acest popor năpăstuit, punându-l într-o situație extrem de grea. Bolile și foametea, în condițiile unui ger fără precedent și ale unor vifornițe cumplite, au smuls din mijlocul lor o mulțime de victime și au

¹ANRM, F. 1, inv. 1, d. 2041, f. 71.

rămas pentru totdeauna în memoria poporului ca niște nenorociri nemaipomenite, ce sunt exprimate prin trei cuvinte: „iarna lui Kamenski”, cunoscute fiecărui om simplu chiar și în timpul de față” (Hakko 1873, 308).

Documentele de arhivă și memoriile călătorilor străini denotă elocvent că prestațiile impuse de administrația rusă populației autohtone, conjugate cu seceta și gerurile din anul 1810, au cauzat mari prejudicii populației autohtone.

Asigurarea armatei țariste cu produse alimentare a micșorat considerabil rata alimentară a autohtonilor. Faptul că armata trebuia asigurată cu furaje în cantități din ce în ce mai mari a determinat subnutriția și scăderea potențialului de muncă al animalelor. Pe lângă acest fapt, dând vitele de la casă țăranii rămâneau fără principala forță de tracțiune cu ajutorul căreia își lucrau pământul. În plus, calamitățile naturale din această perioadă, daunele pricinuite de război au determinat o recoltă proastă, care nu putea asigura nici măcar simpla existență a populației.

Aprovizionarea armatei ruse care folosea mari cantități de materiale de construcție pentru construirea și repararea podurilor și a spitalelor, cu mijloace de transport și comunicații, materiale de construcție și forță de muncă, au cauzat numeroase pagube și cheltuieli visteriei și locuitorilor autohtoni. Cheltuielile suportate de visterie și de către locuitori, dar și abuzurile militarilor pricinuiau acestora pagube materiale și suferințe fizice, fapt care a condus la agravarea stării sănătății lor, deoarece majoritatea absolută a livrărilor și a muncilor prestate erau gratuite. Toate acestea luate în ansamblu au provocat ulterior generațiilor următoare numeroase resentimente față de Imperiul Rus care intenționa să-i „elibereze” de sub stăpânirea otomană.

Faptul că locuitorii erau istoviți din cauza corvezilor și prestațiilor rezultă din plângerea Divanului Moldovei către Kușnikov: „săracii locuitori ai acestei țări au cărat și continuă să care provizii, lemne, ostași bolnavi, să pregătească și să transporte fân pentru haznaua rusă și să facă alte corvezi cerute zilnic, încât nu le mai rămâne nici o țără de timp pentru a se asigura cu cele necesare, mai pierzându-și boii și carele în timpul îndeplinirii acestor prestații, mai fiind nevoiți să-i întretină cu alimente pe militari... mai mult cu de-a sila” (Agachi 2008, 134).

O situație similară pentru Moldova o constată P. Sovietov, argumentând în felul următor: „Când țara se afla sub dominația otomană, locuitorii de asemenea erau impuși să asigure cu proviziile Constantinopolul și armata turcă și să vândă produsele agricole la prețuri fixe, de regulă mult mai joase decât cele de piață stabilite de guvernul turc”, autorul calificând-o drept „o formă grea a dependenței Moldovei de Imperiul Otoman” (Sovetov 1990, 24). Prin urmare, economia Țărilor Române a fost ruinatedă nu numai de jugul otoman de exploatare, dar, în mare măsură, și de Imperiul Rus, fapt recunoscut și de oficialitățile ruse. Șeful vămilor de control V. Baikov, autorul studiului dedicat „Descrierii scurte a Basarabiei”, datat cu anul 1813, scria: „această țară ce abunda în turme (de oi - I.C.), jefuită și pustiită de operațiile militare din anii 1806, până în 1810 prezenta un pustiu vast și nepopulat”².

În pofida impunerii populației de a achita diverse impozite și prestații, administrația rusă din Principate avea și un comportament odios și brutal față de populația autohtonă, a așa-numiților „eliberatori”, descris într-o corespondență contemporană: „Nu se poate spune prin cuvinte cum se poartă trupele cu locuitorii țerii: pradă așa de cumplit, încât nimeni nu mai e sigur de averea lui. Țara e datoare să dea proviziile trebuitoare, dar comandanții le vând și locuitorii trebuie să dea hrana sau bani în locul ei” (Iorga 1995, 275). Oricine nu mergea cu rușii era decretat în 1809 „trădător de patrie și tăiat”. „Divanul era rugat să caute în acest principat un călău, care este tributator pentru aducerea la îndeplinire a pedepsei cu moartea. În asemenea condiții, spătarul Iordache Catargiu, întors din Paris, fu dus în cea mai mare grabă peste Nistru, iar bătrânul vistier Iordachi Roznovanu fu bătut și târât de barbă prin Divan pentru că nu putea da 20000 de care în zece zile și părținatorii săi amenințați cu „execuție militară”. Boierul Conachi era urmărit pentru că trăsura lui călcase un ofițer beat. Și împotriva Mitropolitului Veniamin, adăpostit la mănăstirea Neamțului, începură cercetările” (Iorga 1995, 274-275).

Aprovizionarea armatei cu provizii prejudicia substanțial dezvoltarea economică a Moldovei nu numai din cauza frecventelor restricții în exportul de cereale, dar și din cauza reducerii prețurilor. Interzicerea exportului de cereale peste hotare

² AISR, F. 19, inv. 3, d. 129, f. 17 verso.

reprezintă un mijloc nociv pentru stat. Reducerea prețului la mărfuri a cauzat creșterea impozitului pentru locuitori. Sustragerea țăranilor de la agricultură prin impunerea forțată de a îndeplini prestațiile extraordinare, istovirea forței de tracțiune, sărăcirea în masă a țăranimii au avut urmări nefaste asupra gospodăriei sătești. Țăranii nu numai că nu reușeau să-și lucreze pământurile, dar, fiind lipsiți de finanțe și împovărați de prestații, nu puteau să-și însămânțeze pământurile. Acest fapt a stagnat în mare măsură procesul de încadrare a gospodăriilor țărănești în relațiile marfă-bani. Aprovizionarea trupelor ruse cu lemne pentru încălzirea locuințelor și pregătirea bucatelor constituia o grea prestație impusă locuitorilor Moldovei, fapt ce a determinat ca mii de locuitori să fie sustrași de la muncile agricole, ei fiind mobilizați, cu tot cu mijloace de transport, la tăierea și transportarea enormelor cantități de lemne, stuf și vreascuri în locurile de dislocare și de trai a militarilor ruși. Pe lângă faptul că Principatele Române suportau mari cheltuieli, furnizarea cantităților enorme de lemne și stuf contribuia la nimicirea și devastarea unor mari suprafețe de păduri și stufării, pricinuind numeroase daune locuitorilor și mediului. Caracterul agrar al dezvoltării Moldovei făcea populația ținutului dependentă de cantitatea recoltelor de grâne, legume și fructe obținute. Industria, care se afla în faza incipientă de dezvoltare, nu putea să determine dezvoltarea economică a ținutului.

Sistemul de impozitare și prestare în Principatul Moldova era dependent în mare măsură de structura socială a ținutului, deoarece suma impozitelor și prestațiilor era apreciată în dependență de categoria socială. Dacă la început, boierii, fețele bisericesti, supușii străini și unele persoane servile regimului de ocupație rusă, care aduceau servicii importante trupelor rusești, beneficiind de o deosebită bunăvoință a administratorilor țariști erau scutiți de prestații și impozite, apoi în toamna anului 1811 au fost impuși să achite mari impozite clerul, boierii și negustorii (Hurmuzaki 1874, 623). Astfel, pe umerii populației autohtone a căzut tot greul întreținerii armatei țariste. Aceste condiții îl forțau pe țăranul care nu mai avea puteri și nu dispunea de posibilități să găsească soluții întru a supraviețui nenorocirilor generate de război. Însă necesitățile trupelor de ocupație au determinat majorarea dublă și triplă a impozitelor, fapt ce a condus la degradarea generală a

nivelului de trai și la ruina economică a Țării Moldovei. Creșterea excesivă a prestațiilor de la începutul anului 1812 a condus la intensificarea procesului de emigrare în Bucovina austriacă a multor țărani moldoveni (Documente 1939, 31). Impactul economic al ocupației ruse s-a făcut resimțit și în sfera transporturilor. La sfârșitul anului 1809, aproape toate vitele de povară și căruțele din Principate erau folosite pentru a transporta proviziile armatei ruse (Xenopol 1880, 288).

Sustragerea țăranilor și a orășenilor de la agricultură și meșteșugărit, fiind obligați să îndeplinească prestații exagerate, istovirea forței de tracțiune, sărăcirea în masă a populației impusă la prestații exagerate au avut urmări nefaste asupra vieții economice, au frânat încadrarea gospodăriilor țărănești în relațiile marfare. Războiul ruso-turc din perioada respectivă nu numai că a dat o lovitură puternică dezvoltării economice a Principatului Moldova, dar a influențat negativ și nivelul de trai, înrăutățind și mai mult situația economică a ținutului.

Prestațiile impuse populației autohtone au agravat și mai mult situația și așa precară a locuitorilor, care suportau diverse pagube materiale prin cedarea propriilor locuințe militarilor, aceștia devastându-le gospodăriile, provocându-le locuitorilor destule suferințe fizice și morale prin comportamentul lor brutal. Asuprirea din partea Rusiei țariste pe fondalul dominației turcești care părea mult mai blândă, devenise insuportabilă. Forțele de ocupație cereau cantități de provizii atât de mari, încât până și micii boieri și mănăstirile au ajuns să resimtă povara.

Faptul că greutățile războiului ruso-turc din anii 1806-1812 au căzut pe umerii poporului și au avut influențe nefaste pentru economia Principatelor Române, îl confirmă și raportul pe problemele administrative al guvernatorului Basarabiei din 17 martie 1822, în care se subliniază că scutirea populației din provincie pe o perioadă de trei ani de impozite a fost acordată nu numai în virtutea îndeplinirii condițiilor Tratatului de pace de la București, dar și „în scopul de a aduce locuitorilor Basarabiei o ușurare, destul de necesară la terminarea războiului de șase ani, pe parcursul căruia ei au suportat multe greutăți fără murmur și cu o sânguință constantă în folosul Rusiei”³.

³ AISR, F. 1308, inv. 1, d. 8, f. 2.

Studierea literaturii de specialitate ne permite să conchidem că prestațiile impuse populației ținutului în timpul războiului ruso-turc din anii 1806-1812 au înrăutățit mult situația populației, au redus nivelul lor de trai și au influențat nefast dezvoltarea social-economică a Principatului Moldova.

Drept urmare, folosirea Principatelor ca bază de aprovizionare pentru armata rusă de ocupație a avut drept consecință o și mai mare oprinare a țăranimii, o ruinare a economiei fragile, dar și dispariția atitudinii de bunăvoință din partea populației autohtone, pe care rușii sperau să o câștige în calitatea lor de eliberatori ai „fraților” lor.

Cu toate că istoriografia postbelică din Republica Moldova a prezentat perioada grea a presta-

țiilor și a dependenței Principatului Moldova de regimul de ocupație țarist, drept „un sprijin real activ acordat armatei ruse din partea populației ținutului ” (Istoria 1984, 146, 149, 176), în baza argumentelor și datelor prezentate în studiul de față se încearcă a combate tezele potrivit cărora se vehiculează în istoriografia sovietică precum că „populația din Principate ajută cu entuziasm armata rusă, participând la repararea drumurilor, construcția podurilor” etc., sau „poporul de aici ...fără nici o impunere îi hrănește pe chiriașii săi” (Istoria 1967, 140), pentru că de fapt locuitorii erau constrânși brutal și abuziv de către administrația rusă să achite impozite și prestații, conducând în continuare la o sărăcie considerabilă.

Bibliografie

- Agachi 2008:** A. Agachi, Țara Moldovei și Țara Românească sub ocupația militară rusă (1806-1812) (Chișinău 2008).
- Bulat 1935:** T.G. Bulat, Din „jalnica tragedie” a Moldovei sub ruși (1810-1811). In: Arhivele Basarabiei. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru. Ianuarie-martie, an. VII, nr.1 (Chișinău, 1935).
- Documente 1939:** Documente românești din arhivele franceze (1801-1812) (București 1939).
- Iorga 1982:** N. Iorga, Opere economice (București, 1982).
- Iorga 1995:** N. Iorga, Neamul românesc în Basarabia (București 1995).
- Istoria 1967:** Istoria RSS Moldovenești din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre (Chișinău 1967).
- Istoria 1984:** Istoria RSS Moldovenești din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre (Chișinău 1984).
- Istoria 2002:** Istoria Românilor: Români între Europa clasică și Europa Luminilor (1711-1821), vol. VI (București 2002).
- Hurmuzaki 1874:** E. Hurmuzaki, Documente privind istoria României, vol. II (București 1874).
- Letopisețul 1990:** Letopisețul Țării Moldovei (Chișinău 1990).
- Neculce 1990:** I. Neculce, Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat (1661-1743) (Chișinău 1990).
- Sovetov 1990:** P. Sovetov, Cât a costat Țării Moldovei dominația străină (Forme economice de dependență a Moldovei în sec. XVI-lea - începutul sec. XVIII-lea). Revista de istorie a Moldovei 4, 1900.
- Xenopol 1880:** A.D. Xenopol, Războaiele dintre ruși și turci și înrâurirea lor asupra Țărilor Române, vol. I (Iași 1880).
- Гросул, Будақ 1967:** Я.С. Гросул, И.Г. Будақ, Очерки истории народного хозяйства Бессарабии (1812-1861) (Кишинев 1967).
- Накко 1873:** А. Накко, Очерк гражданского управления в Бессарабии, Молдавии и Валахии, во время русско-турецкой войны 1806-1812 гг. (Одесса 1873).

Impact of the high taxes imposed upon the population of Romanian principalities during the Russian-Turkish war of 1806-1812

Abstract

In this paper, based on published and unpublished archival sources, we aim to discuss the extremely high taxes imposed by the administration of the Russian Empire upon the population of the Romanian principalities during the Russian-Turkish war of 1806-1812, and a false reflection of this question that persisted in the historiography for a long time. The need to restore the historical truth is an extremely important argument in favor of studying this problem.

So we can conclude that during the Russian-Turkish war of 1806-1812 the Russian administration has imposed additional taxes upon the population of Romanian principalities, and this fact had dire consequences for the population. The Russian-Turkish war not only dealt a severe blow to the economic development of the Principality of Moldova, but also negatively influenced the quality of life, worsening the economic situation in the land.

Последствия введения дополнительных налогов для населения румынских княжеств во время русско-турецкой войны 1806-1812 гг.

Резюме

В данной статье на основе опубликованных и неопубликованных архивных данных обсуждается вопрос чрезвычайно высоких платежей, введенных администрацией Российской империи для населения румынских княжеств во время русско-турецкой войны 1806-1812 годов, а также ложное освещение этого вопроса в историографии на протяжении длительного времени. Необходимость восстановления исторической правды является важным аргументом в пользу изучения этой проблемы.

Автор заключает, что во время русско-турецкой войны 1806-1812 гг. русская администрация навязала населению румынских княжеств дополнительные платежи, что имело тяжелые последствия для местного населения. Русско-турецкая война не только нанесла сильный удар по экономическому развитию Молдавского княжества, но и отрицательно повлияла на уровень жизни, ухудшив экономическую ситуацию в крае.

25.02.2011

Irina Cereș, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici, 60, MD-2009 Chișinău, Republica Moldova